



Vedlegg verdivurdering

Kommunedelplan kulturminner,
kulturmiljøer og kulturlandskap 2017-2029



Moss kommune

Verdivurdering av kulturminner.

Vedlegg til kommunedelplan for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Moss kommune 2017-2029.

I planforslaget blir en rekke kulturminner foreslått vernet gjennom plan og bygningsloven. Forslagene bygger på en verdivurdering av kulturminnene etter Riksantikvarens anbefalte vernekriterier.

Kunnskapsverdier, Opplevelsesverdier, Bruksverdier

Forsterkende egenskaper: alder, autentisitet, sjeldenhet, representativt.

I tillegg til disse kulturminnene er andre kulturminner i kommunen er andre kulturminner vernet gjennom fredning eller reguleringsplaner.

Adresse		Beskrivelse	Vernevurdering
Skoggata 10 2/1829	 Foto: Renate Holtet	Byggeår 1901, endret 1975 ved arkitekt Jan Jansen. Opprinnelig flermannsbolig bygget for Otto Svae, derav navnet Svaebakken. Den er en typisk bygårdutgave av den sene sveitserstilen, med knappere takutspring (brannhensyn), avkuttet hjørne (sikthensyn) og over dette et tårn-oppbygg (markering og prydhensyn). Da Skoggata etterhvert fra nord utviklet seg til forretningsgate ble det i 1975 tillatt endring til kontor/forretningsformål. Vinduene er således skiftet, men har i 2. etasje hovedsakelig T-post preg, men uten å være 3-rams. Omrammingene både i annen og første er ren sveitserstil. Tårnet er forenklet. (Hagen)	Eneste gjenstående bygning fra tidligere periode i Skoggata. Har hatt bevaringsstatus minst siden Sentrumsplanen 2006 og ny bebyggelse har tilpasset seg dette bygget slik at gaten i dag fremstår som harmonisk. Bygningen bevares som det siste sporet av den gamle bebyggelsen i Skoggata. Dette er eneste eksempel på bygård i sveitserarkitekturen i tre. Tårnet er spesielt i Moss.

Vogts gate 11, Brannstasjon 2/1848	 Foto: A. Austad	Byggeår ukjent, ombygget til brannstasjon 1877. Huset var en ombygd ladegård som fikk 8-kantet slangetårn for tørk, og moderne innretninger forøvrig. Brannstasjonens arkitektur er opprinnelig sveitserstil med stort takutheng og utskårne sperrehoder, og pløyd stående panel. Av sveitservinduer er knapt noen igjen, heller ikke omramminger. Det meste er utskiftet til enkle to og trerams funkisvinduer. (Hagen) Tilbygget godkjent (og antagelig oppført) i 1924. Søker var Byingeniøren i Moss med tegninger signert (ser det ut som) Kristoffer Lange. Vindeltrappa ble omsøkt, godkjent og bygget i 1940 (i kommunal regi).	Bevart i sentrumsplanen 2006. Bevaring opprettholdes inkl. tilbygg som en del av byhistorien for Moss. Dette er eksempel på en viktig offentlig infrastruktur/oppgave. I tillegg til har byggene arkitektoniske kvaliteter, spesielt påbygget fra 1930-tallet med den karakteristiske trappen. Parkområdet er en sentral del av helheten i anlegget.
Skolegata 2, Skarmyra skole 2/1848	 Foto: A. Ausdal	Byggeår 1891. Arkitekt Ove Laurentius Ekman. Dette var en helt moderne skole med sentralvarmeanlegg og gassbelysning. Ove Ekman var antakelig blant Norges mest produktive arkitekter på 1800-tallet. I 1880- og 90-årene tegnet han en lang rekke skoler, både i pusset og upusset tegl. Fasadedetaljene er for det meste hentet fra renessansearkitektur, slik også med Skarmyra. De store vinduene er gruppert tre ganger tre med kraftige omramminger, og gir godt lys til luftige klasseværelser. Av andre skoler arkitekt Ekman tegnet kan nevnes: Lillehammer folkeskole (1886), Uranienborg (1886), Bjølsen (1886), Kampen (1886) og Vestheim (1893) i Oslo, og Bragernes og Strømsø (begge i 1893) i Drammen. (Hagen)	Bevart i sentrumsplanen 2006. Dette er eksempel på en viktig offentlig institusjon/oppgave. I tillegg til har byggene arkitektoniske kvaliteter. I tillegg har bygningen arkitektoniske kvaliteter som en del av den nasjonale skolearkitekturen rundt århundreskiftet. (Alder, autensitet, representativitet).

Trafostasjon ved Nesparken 2/1603		Byggeår 1920. Arkitekt Thorvald Astrup «Arkitekter ble engasjert både av kraftverkene og industrien for å lage monumentale og representative anlegg. Hovedtrafoen i Moss er nettopp eksempel på dette og den kjente industriarkitekten Thorvald Astrup hadde en rekke oppdrag for større kraft- og transformatorstasjoner, fabrikk- og dambygninger. Her har han laget et monumentalt bygg, nærmest i en slags nyempire med kvaderhjørner, som skulle sees på lang avstand. (Innfartsveien kom ikke før i 1970)». (Hagen)	Bevart i sentrumsplanen 2006. Bevares som eksempel på historisk utvikling av byen med nødvendig infrastruktur. I tillegg har bygget gode arkitektoniske kvaliteter, autensitet, alder og representativitet.
Thorneløkke veien 4 2/2107	 Foto: Berit Kolden	”Villa Reppen” som den blir kalt i arkitektkretser, er fin representant for funksjonalismens eneboliger. Hovedformen er sammenstilte kuber med et flatt utoverhengende valmtak. Taktekkingen er av krum takstein. Hjørnevinduer og inntrukne partier understreker kubevirkningene. Inngangspartiet i hjørnet får med det høye vinduet over, en vertikalvirkning som er delt av den tynne betongskiven som stikker ut over døra. Betongskiven gjentas i garasjetaket og som dekke på verandaen. Her er også det tynne ”skipsrekkverket”, som er et mye brukt element i den modernistiske arkitekturen. Både havegjerdet, postkassa i porten og mange detaljer innvendig er tegnet av arkitekten. Dette gir en helhet i innhold og form, noe som preget den modernistiske arkitekturen i mellomkrigstiden. (Camilla Gjendem)	Området er bevart i kulturminneplan fra 2009 og vedtatt som hensynsone for kulturminner og kulturmiljøer i sentrumsplanen 2015. Bevares for de arkitektoniske kvalitetene for representerer 1930-tallets funksjonalisme. I tillegg er bygningen et viktig element i det helhetlige villamiljøet fra 1930-tallet. (Representativitet, autensitet, og sjeldenhet).

Thorneløkke veien 7 2/2110	 Foto: Berit Kolden	Oppført 1937. Arkitekt: Nicolai Beer. Bygget er oppført av overrettssakfører Wilhelm Scheel. I arkivet finnes komplette tegninger med detaljer.	Området er bevart i kulturminneplan fra 2009 og vedtatt som hensynsone for kulturminner og kulturmiljøer i sentrumsplanen 2015. Bevares for de arkitektoniske kvalitetene som representerer 1930-tallets funksjonalisme. I tillegg er bygningen et viktig element i det helhetlige villamiljøet fra 1930-tallet. (Representativitet, autensitet og sjeldenhet).
Dronningens gt. 21, Moss hotell (Eldste del) 2/688	 Foto: Renate Holtet	Byggeår 1859, påbygd 1913- byggmester P. Mikkelsen, forlenget 1960 - arkitekt Tryggve Jensen. Bybrannen i 1858 tok med seg den gamle herbergergården som lå der Moss hotell i dag ligger. Den ble omgående gjenoppbygget i rød tegl – og het først Germania hotell. I 1913 fikk hotellet påbygget en tredje etasje i jugendstil, mens stilen var på hell, og er vel ikke helt etter oppskriften. Men den har et firkanttårn med hjelm på hjørnet og et par arker i vegglivet har buet og svungen overkant. Ved ombygningen forsvant teglen, som ble pusset, og derved den første brikken i tapet av teglmiljøet rundt kirken. Hotellet ble forlenget mot Sparebanken i 1960, i en noe forenklet stil, ved arkitekt Tryggve Jensen. (Hagen)	Bevart i sentrumsplanen 2006. Bevares for å opprettholde et historisk miljø i sentrum. På tomten har det vært hotell i mange år. Bygningen har en karakteristisk fasade som oppleves som en viktig del av gågata og bybildets identitet. (Alder, representativitet, historisk betydning).

Dronningens gate 22, Idrettens hus 2/689	 Foto: Berit Kolden	Byggeår 1939. Arkitekt: Kristofer Lange. Idrettens hus ble innviet samme dag som Melløs stadion, 21. mai 1939. Den skulle fungere som gymsal for skolen om dagen, og for byens turn- og idrettsliv om kvelden. Arkitekt Lange var opprinnelig klassisist, og hans arbeid med byplan har vel gjort ham opptatt av tilpasning. Begge deler fremgår av Idrettens hus. Han har brukt tegl og granitt i likhet med den gamle middelskolen vis a vis på skoleplassen, og ellers brukt diskrete virkemidler. Det høye, smale trapperoms vinduet mot Dronningens gate som løper gjennom alle etasjene er et typisk funksjonalistisk trekk. (Hagen)	Vedtatt for bevaring i forrige kulturminneplan. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015 Bevares som en del av hele anlegget for Kirkeparken vgs., byggets arkitektoniske kvaliteter og funksjon som et tidstypisk idrettsanlegg. En viktig del av byhistorien på 1930-tallet. Bevares for sin representativitet, autensitet, sjeldenhet og historiske betydning.
Høyenhold-gata 11, Moss kapell og krematorium 2/1227	 Foto: Jan-Egil Wold	Byggeår 1937. Arkitekt: Eivind Moestue. Det nye krematoriet var en gave til byen fra Moss Sparebank. Etter en intern arkitektkonkurranse vant Moestue med et usedvanlig sobert og velproporsjonert prosjekt som med sine sammensatte kuber og enkle virkemidler danner en verdig ramme om den siste seremoni. Interiøret er gjennomført med sine fine lysvirkninger. Krematoriet står som et av de monumentale byggverk i Norge fra funksjonalismens tid. (Kilde: Utkast til arkitekturguide Ragnar Hagen).	Vedtatt for bevaring i forrige kulturminneplan. Bevaringsverdig for sin arkitektur fra funksjonalistisk tid.

Høyenhold- gata 11, Moss kapell og krematorium bårehus 2/1227	 Foto: Berit Kolden	Moss Kirkegård flyttet til Høyenhold i Moss i 1833. Kirkegården har siden blitt utvidet en rekke ganger. I 1856 ble det bygget et bårehus ved kirkegården på Høyenhold. Dette bårehuset ble tatt i bruk som redskapsbod etter at gravkapell med krematorium ble bygget på området i 1936-38. Bårehuset ligger i utkanten av urnelunden mot vest og markerer en avslutning på stien som går gjennom området. Bårehuset er oppført i reisverk med stående panel og valmet tak, med dobbeltdør i front med dører på hver side. Vinduer på de tre øvrige veggene har fine detaljer. Bygningen har estetiske kvaliteter i tillegg til den kulturhistoriske betydning som en del av kirke- og begravelseshistorien i Moss.	Bevares for sin alder, autensitet, representativitet og historiske betydning som en del av kirke- og begravelseshistorien i Moss.
Dronningens gt. 25, Parkteatret 2/693.	 Foto: Renate Holtet	Byggeår: 1939, arkitekt: Leif og Ernst Torp, MNAL. Kinoen åpnet 20. april 1939, og hadde 802 sitteplasser fordelt på sal og galleri, samt scene. Bygningen var på fem etasjer og strakk seg fra Dronningens gate til Storgata. Hovedbygningen står i front ut mot Dronningens gate. Salen ligger mellom Dronningens gate og bygningen som ligger i front mot Storgata. Bygningene rommet også kiosk og butikker, kontorer og leiligheter. Parkteatret har form av en nesten kvadratisk kube med flatt tak. Det er mønstermurt rød tegl i brystningene på fasaden. Underetasjen er tilbaketrukket med synlige bærende søyler. En tynn betongplate stikker fram over inngangspartiet, og er basis for lysreklamen. Parallelle neonrør lyser opp og leder publikum	Vedtatt for bevaring i kulturminneplan 2009. Forslag om bevaring i Sentrumsplan 2015. Bevares for sin arkitektur- og kulturhistoriske betydning. Bygget har vært en viktig kulturinstitusjon i kommunen og har stor betydning for byens identitet. Det innvendige miljøet med foaje, sal m galleri og sceneåpning er også bevaringsverdig. (Representasjon, autensitet, sjeldenhet, identitet).

		gjennom inngangspartiet. Parkteatret ble innredet i tråd med 1930-tallets typiske kinoarkitektur. (Camilla Gjendem)	
Kirkeparken vgs., Dronningens gate 22 2/689	 Foto: Renate Holtet	Byggeår 2010. Arkitekt: Link arkitekter. Anlegget omfatter flere bygninger og uterom og har en sentral plassering ved Kirketorget. Det er helheten med middelskolen (1882), idrettens hus (1939), det gamle biblioteket (1927) og undervisningsbygg (2009) som utgjør en vellykket blanding av gamle og nye bygninger, som bør bevares. Utearealene er en integrert del av helheten. (Grunnlagsdokument, Sentrumsplan)	Bevares for sin helhetlige arkitektur med historiske bygninger og tilpasset moderne arkitektur. Representativt som offentlig institusjon, skole.
Storgata 1, «Bostedt- gården» 2/2004	 Foto: Berit Kolden	Består av to byggetrinn: Hovedbygget bygd som bolig i 1827 (Hagen). Bygget i empirestil, fasaden mot Storgata ombygd på 1980-tallet. Var en av praktboligene i Storgata på 1800-tallet. Sidevangene til trappene til kjellernedgangen er originale. 1800-50 Sefrak. Grunnmur i naturstein, lafteverk. Påbygg mot nord er nyere. Jfr. foto «Moss som den var».	Hovedhuset har høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet. Det er ønskelig at fasaden tilbakeføres. Påbygget mot nord er ikke bevaringsverdig.

Storgata 3 2/2009	 Foto: Berit Kolden	1830 (R. Hagen), bygget i empirestil, pusset mur. 1875-99 Sefrak. Grunnmur av naturstein. Teglstein med pusset fasade. Forretning i 1.etasje med leilighet over. Påbygg som er nyere, men er godt integrert i hovedbygget. Tidligere Stærk fiskeforretning. Originalt bakgårdsmiljø med flere mindre hus og uthus.	Hovedbygningen har høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autentisitet, sjeldenhet og representativitet. Tilbygget kan vurderes i en konkret byggesak. Bakgårdsmiljøet er bevaringsverdig (alder, autentisitet, sjeldenhet, representativt) men kan vurdere endring av enkeltelementer.
Storgata 5A 2/2010	 Foto: Berit Kolden	1830 (R. Hagen), bygget i empirestil, pusset mur. 1875-99 Sefrak (usikkert). Ebenezerne, menighetshus.	Høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autentisitet, sjeldenhet og representativitet.
Storgata 7 2/2013	 Foto: Berit Kolden	Oppført ifølge sefrak 1836. Opprinnelig empirestil. Bygningen er ombygget blant annet med takutspring og store utstillingsvinduer mot gaten. Tidligere virksomhet i bygget: Jacob Jansen jernvarer, kjøkkenutstyr m.m. (1959). Limpinnen (1961) – nybygg/påbygg.	Høy bevaringsverdi på bakgrunn av alder, autensitet, representativitet og sjeldenhet.

Storgata 15, Steinhaugen 2/2021	 Foto: Berit Kolden	1905 bygd som bolig, panel. Inngangsparti er ombygd på 1980-tallet. Benyttes i dag som forretning og bolig. Grunnmur kan være eldre. Ikke sefrakregistrert. Opprinnelig er stilen historisme med påvirkning fra klassisisme og jugend.	Bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet og som en del av husrekken Storgata 13, 15 og 17.
Storgata 17, «Samuels- gården» 2/2023	 Foto: Berit Kolden	Bygget 1850. Opprinnelig bygget i senempire, men senere ombygget. Seftakregistrert, bygget etter bybrannen i 1858. Teglstein i grunnmur, lafteverk, kledd med liggende panel.	Høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet, sjeldenhet og representativitet, og som en del av husrekken Storgata 13, 15 og 17.
Storgata 4, «Holme- gården» 2/2007	 Foto: Berit Kolden	Bygget i 1936. Forretnings/boliggård i funksjonalistisk stil. Godt bevart i opprinnelig uttrykk. Bygget med pølsemakeri i kjeller, og forretning i første etasje. Leiligheter i de tre øvrige etasjene. Helsebadet hadde lokale i Holmegården i 1940-årene. Mellom Helsebadet og kjøttbutikken til holme, åpnet Moss Bokhandel i 1941. Første innehaver var Georg Bøden.	Høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet, sjeldenhet og representativitet.

Storgata 8A, 8B, 8C og 8D 2/2014		Opprinnelig bygning revet, ny kombinert forretningsgård/boliger oppført i 2010 (8A og 8B). Stilmessig godt tilpasset Storgata 4. Ikke sefrakregistrert. Etableringsdato 1914. Bakgården (8A og 8B) er opprinnelig staller og boliger. Vognmannsforretning i 8C og 8D, nedlagt 1980-tallet. Bolighus bygget av de første BB-steinene. Ludvig Brynhildssens bolig. Bakgårdsmiljøet er pusset opp i forbindelse med nybygg i 2010. Foto: Berit Kolden	Høy bevaringsverdig av bakgårdsmiljøet på bakgrunn av alder, autensitet, sjeldenhet og representativitet.
Storgata 14 A og B 2/2020	 Foto: Berit Kolden	Byggeår 1908. Ikke sefrakregistrert. Bevaringsverdig som en del av en historisk husrekke. Bør tilbakeføres til krysspostvinduer.	Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet.

Storgata 16, «Brehmer- gården» 2/2022	 Foto: Berit Kolden	Byggeår 1913. Bygget i B. Brynhildsens betonghulstein med grov overflate (Rex). Den gamle gården, Spinnhusgården, brant ned i 1911. Gjenoppbygget som bakeri og konditori med boliger i etasjene over. Apotek på hjørnet. Sefrak registrert (1900-24). Grunnmur i narturstein, kjeller. Bakgårdene/tilbyggene må registreres og vurderes.	Høy bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet, sjeldenhet og representativitet. Bygningen mot Storgata og Fleischers gate bevares. Bygningsdelen mot vest kan vurderes dersom kvartalet skal utvikles.
Henrich Gerners gt. 6, Gudegården 2/1173	 Foto: Renate Holtet	Byens eldste hus, fra 1698 eller tidligere. Gudegården har hatt en uvanlig overlevelsessevne. Bybrannen i 1807 startet nord for gavlen av huset, og bybrannen i 1858 stoppet ved søndre gavl. At den er skånet av to bybranner er bare en av grunnene til at den kan være byens eldste hus. Et av de sikreste tegn på at det stammer fra barokken er at annen etasje i tømmerhuset henger noe ut over første etasje. Når det så senere ble panelt i samme plan ble første etasjes vegg tilsvarende tykkere. Videre er det høye taket typisk. Halvvalmen er østfoldsk og kan være opprinnelig. Sidebygningen er fullstendig ombygget. (Hagen) Ombygget i 1807. Det første industrielle ølbryggeriet ble startet av Mathias Gude her i 1838.	Bevart i Byplanen av 1937 og i sentrumsplanen 2006. I Sentrumsplanen 2015 innenfor hensynsone kulturmiljø i Møllebyen. Bevares som eksempel på historisk utvikling og den eldste gjenstående bygning i Moss. I tillegg har bygget gode arkitektoniske kvaliteter, autensitet, alder og representativitet. Bygningen har en så viktig plass i historien at den kvalifiserer for fredning.

Henrich Gerners gt. 11, Fehuset 2/1178	 Foto: Renate Holtet	Bygget i 1837. Fehuset består av to bygninger, fehuset i bindingsverk med teglstein mot vest som ble brukt som fjøs og sidebygning mot øst i reisverk ble brukt som lagerbygg (for). Fehuset var en del av anlegget til Henrich Gerner. Fehuset brant på 1980-tallet og ble bygget opp igjen på den gjenstående grunnmur.	Bevart i Byplanen av 1937 og i sentrumsplanen 2006. I Sentrumsplanen 2015 innenfor hensynsone kulturmiljø i Møllebyen. Bevares på bakgrunn av alder, autensitet (gamle del), representativitet og historiske rolle i byen. En del av et større anlegg, Gernergården.
Henrich Gerners gt. 10 C, Bryggeri- hallene 2/1177	 Foto: Berit Kolden	Del av anlegget med fredet hovedbygning mot H.Gerners gate. Bryggeribygningene ligger langs Mosseelva med fasade mot gårdsrommet. Gernerparken ligger på motsatt siden av Henrich Gerners gate og er en del av anlegget. I 1838 startet Mathias Calmeyer Gude det første virkelige bryggeriet i Moss, Gudes Bryggeri. I 1910 gikk Alfred Konrad Rossing Heilmann inn som ny disponent, og fra 1911 ble han både disponent og bryggerimester. Åtte år senere – i 1918 – overtok Alfred R Heilmann som eiere. Fra da av var navnet Moss Bryggeri. Heilmann kjøpte Gernergården, Henrich Gerners gate 10, 8 og 9 av De norske Gjær- og spritfabrikker. Bryggeridrift nedlagt i 2003.	I Sentrumsplanen 2015 innenfor hensynsone kulturmiljø i Møllebyen. Bygningene er en viktig del av miljøet på begge sider av Mosseelva. Bryggerihallen med pipe langs Mosseelva bevares. I tillegg bevares Gernergårdens østre fløy, siste påbygg mot elva. Bygningene bevares som en del av et helhetlig miljø og er en del av anlegget rundt Gernergården som er fredet. Bevares for sin alder, autensitet, representativitet og historiske betydning.

Henrich Gerners gate 10, Østre fløy 2/1177	 Foto: Berit Kolden	Den sydligste del av Gernergårdens østre fløy er fredet, men bygningen nærmest elven har ikke formell vernestatus. I denne bygningen har det foregått ulike virksomheter, blant annet margarinfabrikk.	I tillegg bevares Gernergårdens østre fløy, siste påbygg mot elva. Bygningene bevares som en del av anlegget rundt Gernergården som er fredet. Bevares for sin alder, autensitet, representativitet og historiske betydning.
Mosseelva og Lilleelv. Anlegg knyttet til elva og vannkraften inkl fossen- området. 2/554 2/914 2/909	 Foto: Berit Kolden	Brokonstruksjoner i stein i både Store og Lille bro. Spor av konstruksjoner som steinmurer fra gamle møllekonstruksjoner (I fossen og Lilleelv). Spor etter tømmerrenne under Storebro. Deler av vannrør i tre i Lilleelv. Deler av rør går inn i turbinen. Rester etter båt og bryggeanlegg for båtforeningen til Peterson på begge sider av Mosseelva.	I Sentrumsplanen 2015 innenfor hensynsone kulturmiljø i Møllebyen. Viktig med miljøet på begge sider av Mosseelva. Selve steinkonstruksjonen i Store og Lillebro bevares, samt gjenstående murer etter møllebygninger i fossen og Lilleelv. Vannløpet med gjenstående konstruksjoner bevares. Sporene bør bevares og sikres. Bryggeanlegg og andre spor bør registreres før de fjernes.
Kong Christian Frederiks- plass og Storebro 2/914 2/915 2/919	 Foto: Berit Kolden	Storebro – gammel brokonstruksjon i stein fra 1800-tallet. Kong Christian Fredriks-plass ble etablert syd for Storebro med statuen av Christian Frederik til byjubileet i 1995. Vest for plassen ligger en park langs fossen. I parken ble det 14.august 2014 plantet en 200-års eik.	Plassen bør opprettholdes som offentlig plass med en grønn park langs Mossefossen. Det er ikke behov for bevaring i forhold til kulturminnevernet. Storebro - den opprinnelige brokonstruksjonen med brohvelv bevares på grunn av alder, representativitet, autensitet.

Møllergata 4 2/1566	 Foto: Renate Holtet	Teglsteinhus i en etasje med midtstilt inngangsparti og grunnmur i naturstein. Fasade mot Møllegata. Byggeår 1880 ifølge tidligere eier. (Sefrak)	Ikke regulert for bevaring, men registrert i bevaringsplanen fra 1979. Bygningen ligger i grensen for området hensynsone for Møllebyen. Bygningen er representativer overgangen mellom ny bebyggelse i Møllergata og den gamle bebyggelsen i Møllebyen. Bygningen bevares på bakgrunn av alder og representativitet.
Kongensgate 19A, «Sterud- gården» 2/1417	 Foto: Lennart Pettersen	Forretningsgård som er en viktig representant for 1930-tallets funksjonalistisk arkitektur og handels- og næringsutviklingen under mellomkrigstiden i Moss. Taket på bygningen er flatt, og foran den inntrukne øverste etasjen er det tegnet inn det karakteristiske rekkverket av jern. Disse finner vi også på hele fasaden mot bakgården. (Camilla Gjendem) På taket står lysreklamen STERUD mot øst og nord.	Foreslått for bevaring i sentrumsplanen 2015. Bevares for arkitektoniske kvaliteter og som en representativ forretningsgård fra 1930-tallet og som viser utviklingen i en av byens viktigste forretningsgater. Bevaringen omfatter også lysreklamen STERUD på taket av bygningen. (Autensitet, representativitet, alder og sjeldenhet). Det kan tillates fasadeendringer mot bakgård for nødvendige tilpasninger til dagens bruk.
Kongensgate 17 2/1415	 Foto: Berit Kolden	Forretningsgård i mur oppført på 1881-85, etter bybrannen i 1881. Den første «Sterudgård». Oppført i teglstein med pusset murfasade. Bygning i 2 ½ etasje med grunnmur i naturstein. Manufakturforretning som ble solgt til Sterud i 1885 og i 1897 kjøpte han bygården. Sefrakregistrert.	Bevares for sin historiske betydning og arkitektoniske kvaliteter og en bygning som viser utviklingen i en av byens viktigste forretningsgater. (Autensitet, alder, representativitet).

Kongens gate 15, «Oplands- banken» 2/1413	 	Byggeår ukjent, ombygget 1905, arkitekt Ole Sverre. Bebyggelsen på eiendommen har en lang og interessant historie, helt fra slutten av 1700-tallet. Den har vært utsatt for både for bybrannen i 1807 og den i 1881 som faktisk oppsto her. Da eide Moss bryggeri gården. Moss Privatbank kjøpte den i 1904. Fasadene langs gatene hadde inntil da vært svært så anonyme, men banken hadde allerede før overdragelsen var undertegnet, engasjert den frodige arkitekt Ole Sverre. Han laget en pompøs og representativ ramme om den nye banken, med inngangsparti med søylemotiv og gedigen granittrapp som fondmotiv i Dronningens gate. (Hagen) Øverst på gavlen finner vi byens gamle byvåpen omsluttet av guirlandere. Foto: Renate Holtet	Bevart i sentrumsplanen 2006, foreslått i sentrumsplanen 2015. Bevares på grunn av sin funksjon som bankbygg og det representative utseende bygningen fikk. Fasaden er karakteristisk trekk i bybildet og fasaden er miljøskapende som en innramming av plassen. Viktig del av Vincents Buddes plass og en byhistorisk akse fra sentrum til Møllebyen og Verket. (Alder, autensitet, og som del av et historisk miljø).
Kongens gate 22, «Elefant- apoteket» 2/1422	 Foto: Renate Holtet	Byggeår 1883. Dette var en av de første bygårdene som ble reist etter bybrannen. Den kan virke litt rørende i sin ekshibisjonisme, og den kan nesten minne om en byggevareutstilling over hva som kunne skaffes, av friser og bånd og medaljonger i historismens tid. På toppen av det avskårne hjørnet troner en bitteliten gresk gavl – med rosett i – og tre overdimensjonerte akroterier (som avsluttet tempelgavlene i det gamle Hellas). Og den trauste elefanten hører selvsagt med. (Hagen) Ikke sefrakregistrert.	Bevart i sentrumsplanen 2006, foreslått i sentrumsplanen 2015. Viktig del av det historiske miljøet ved Øvre torg og del av en byhistorisk akse fra sentrum til Møllebyen og Verket. Representativ forretningsgård i mur fra 1880-tallet. (Autensitet, representativitet, og alder).

Øvre torg/ Basartaket 2/1424	 Foto: Renate Holtet	Torvet ble anlagt etter bybrannen i 1881. Da overlot eieren, konsul Th. Peterson, den 1200 kvadratmeter store tomte gratis til kommunen. Tomt ble så lagt ut til torv, hvor Basarbygningen ble oppført i 1883. Torvet ble først utvidet i 1827 og senere i 1881. Navnet "Øvre Torv" ble bestemt i 1907. (Moss byleksikon) Fontenen var en gave til byjubileet i 1920 som ble plassert ved Høyvekta. Senere flyttet til Øvre Torg.	Bevart i sentrumsplanen 2006. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015. Bevares som en historisk plass og som en del av en byhistorisk akse mellom sentrum og Møllebyen og Verket. (Autensitet, representativitet, sjeldenhet, alder)
Kongens gate 24, Basar- bygningen 2/2821	 Foto: JEW	Byggeår 1883. Øvre torg oppsto etter bybrannen i 1881, sammen med en utvidet og utjevnet Kongens gate. Bakkant av torget fikk en høy mur opp mot Christian Augusts plass. For å forskjønne muren skjenket Moss Sparebank en gave som gjorde det mulig å oppføre Basaren, med åpne salgshaller i to etasjer, 8 i hver etasje, med sentralt trappeparti. Bygningen er oppført i rød tegl, og har flattrykte buer, lisener, markert gesims og rekkverk på toppen. Altså svært likt våre øvrige teglbygg fra historismen. Den er bygd helt etter mønster fra Youngstorgets basar i Christiania fra 1878, som også skulle ta opp en høydeforskjell. De åpne salgsbodene for kjøtt- og torgvarer, ble senere innkledd med vinduer og har hatt mange andre virksomheter. (Hagen)	Bevart i sentrumsplanen 2006. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015. Bevares som representant for grønnsaks og kjøtthandel i byen og som en del av en byhistorisk akse mellom sentrum og Møllebyen og Verket. (Representativitet, autensitet, sjeldenhet, alder).

Kongens gate 26, «Grennes» 2/1426 Kongens gate 28 2/1428 Kongens gate 30 2/1430	 Gammelt postkort	Byggeår 1883. Etter bybrannen i 1881 kom man raskt i gang med gjenoppbygningen, gata ble utvidet og stigningsforholdene bedret. Disse tre bygningene her er typiske for historismen, og viser litt forskjellige stilidealer, men er enhetlige i materialbruk med puss og stukk, og samme målestokk og gesimshøyder. Det samme finner vi igjen videre oppover i gata. (Hagen) Ikke sefrakregistrert.	Bevart i sentrumsplanen 2006. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015. Bevares som en del av et helhetlig historisk bymiljø fra slutten av 1800-tallet. (Autensitet, representativitet og alder).
Kongens gate 32 2/1432	 Foto: Berit Kolden	Klassisk bygård i mur og puss med forretning på gateplan og leiligheter over. Er en del av et helhetlig historisk husrekke/miljø i Kongensgate fra 1880-årene, etter bybrannen i 1881. Består av to bygninger som ligger inntil hverandre og bygget samtidig. Sefrakregistrert	Bevart i sentrumsplanen 2006. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015. Bevares som en del av et helhetlig miljø. (Autensitet, representativitet og alder).
Wulfbergs gate 9. 2/2384 Wulfbergs gate 11. 2/2386 Wulfbergs gate 13. 2/2388	 Foto: Jan-Egil Wold	Bygninger som er oppført etter bybrannen i 1881 og som en del av det historiske miljøet rundt Basartaket. Nr 9: Horisontal delt tomannsbolig. Nr 11: Bolig med tre leiligheter. Nr 13: Enebolig, 1883. Sidefløy tilbygd i 1920.	Bevart i sentrumsplanen 2006. Foreslått bevart i sentrumsplanen 2015. Bevares som en del av et historisk miljø ved Christian Augusts plass/ Basartaket. (Autensitet, representativitet og alder).

Prins Augusts plass 1 2/1605	 Foto: Berit Kolden	1883 ble hele området med Christian Augusts plass, basarbygningen og Øvre Torg etablert. Det samme med kvartalet som ligger opp til Chr Augusts plass med teglsteinsbygninger. Området ble gjenoppbygget etter bybrannen i 1881. Christian Augusts plass er en del av det gamle hageanlegget til Momme Petersons villa på Øvre Torg som ble tatt av bybrannen 1881. Bygningen ble her etablert dato 1891 i matrikkelen. Kontor/administrasjonsbygg i 2 etasjer. Oppført i teglstein med saltak. Ikke sefrakregistrert.	Bevares som en del av et historisk miljø ved Christian Augusts plass/ Basartaket. (Autensitet, representativitet og alder).
Wulfsbergs gate 18, Telefonkiosk 2/2391	 Foto: Berit Kolden	Denne type telefonkiosk ble tegnet i 1933 av arkitekt Georg Fasting og ble benyttet frem til 1995. Kiosken er i funkisstil av høy internasjonal klasse. Det ble produsert 9000 slike telefonkiosker. 100 av kioskene er vernet gjennom Telenors verneplan i 2007, i samarbeid med Riksantikvaren. Telefonkiosken i Wulfsbergsgate er en av disse. Moss by- og industrimuseum har utstilt en tilsvarende kiosk som sto utstilt i Helgerødgate.	Bevart gjennom en særskilt avtale mellom Telenors bevaringsplan og Riksantikvaren. Skal driftes og opprettholdes i fremtiden av Telenor. Bevares i kulturminneplanen for sin arkitektoniske kvalitet, alder og representativitet.

Welhavens gt. 7 2/1435	 Foto: Berit Kolden	Bolighus i pusset teglstein. Bygd etter 1881, bygd inngang fra bakgården 1930. 3-4 leiligheter + forretning. Uthus fra samme tid. Sefrakregistrert. Regulert for næring/kontor.	Welhavensgate 7, 9, og 15 danner en sammenhengende husrekke langs tidligere Kongens gate. De er et viktig spor langs den opprinnelige hovedveitraseen gjennom Moss som ble endret ved bygging av ny innfartsvei i 1970. Disse tre bygningene henger naturlig sammen med det bevarte bygningsmiljøet i Klostergata og representerer overgangen mellom bygårdene i mur i Kongensgate og de eldre byboligene i Klostergata. Dette skillet kom etter bybrannen i 1881. Bygningene er ombygget og detaljer er endret i forhold til opprinnelig utseende, men det har allikevel beholdt mye av sin autensitet og representativitet i tillegg til alder. Bygningene bevares som en del av et helhetlig bygningsmiljø langs hovedveitrassen gjennom Moss, Kongeveien.
Welhavens gt. 9 2/1437	 Foto: Lennart Pettersen	Bolighus i tre, laftet med panelbekledning. Bygd etter 1881, ombygdt 1980. Sefrakregistrert. Regulert for næring/kontor.	Samme vurdering som Welhavens gate 7.

Welhavens gt. 15 2/1437		Bygget etter bybrannen i 1881. Tidligere adresse Kongensgate 37. En etasjes panelt bygning, med inngang fra bakgården. Sefrakregistrert. Regulert for næring/kontor.	Samme vurdering som Welhavens gate 7.
Klostergata 26 B 2/1381		Byggeår 1807. Hovedhuset er oppført på høy grunnmur i gråsten mot gata i typisk østfoldempire i halvannen etasje med halvvalm og stående panel og loftsvindu i gavl. Vinduene er krysspostvinduer med 6 ruter. Det er ellers enkle detaljer i et meget velproporsjonert hus. I sefrak ser man at huset har vinduer med 6 ruter på gavlveggene. Sefrakregistrert.	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Høy verneverdi. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 26 A 2/1381		Huset er eldre enn fra 1807. Legg merke til likheten med boligene på Verket. Huset er et glimrende eksempel på hvordan bebyggelsen langs Kongeveien må ha sett ut på 17- og 1800-tallet. (A. Johannessen) Det lille bryggerhuset (tjenerbolig) som ligger tilbaketrukket fra gata er nok enda eldre. Reisverk med saltak inngang fra kortvegg mot nord. Sefrakregistrert.	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Høy verneverdi. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.

Klostergata 26 2/1381		Uthus i mur, tilhørende bygningene 26 A-B. Uthuset må være en gammel stall da det er utstyrt med høytrev. Bygget er en del av en helhetlig gammel eiendom. Bør undersøke om det er flere bevarte uthus på eiendommen. Ikke sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Høy verneverdi. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 24 2/1379		Bolighus i sveitserstil. Finner ikke tidsreferanse, men kan anslå rundt 1900. Spiss takark mot øst og vest. Opprinnelig hadde huset utskjært dekor over vinduene og andre detaljer. Ombygging har skjedd etter sefrakregistrering i 1986. Sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 22 2/1377		Bolighus i sveitserstil bygget før 1900. Spiss takark mot øst og vest og pulttak mot øst. Sefrakregistrert. Huset var i mange år i eie av Mathilde og Karl Andresen, kalt "Farao". Ekteparet drev i Torvkafeen ved Nedre Torv. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger Bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.

Klostergata 20 2/1375		Bolighus i tre, laftet kledd med stående panel, halvvalm, ca. 1800. Typisk østfoldempire. Ombygget med tak på 1960-tallet. Uthus i tre Sefrakregistrert. Plassering av huset er viktig for forståelse av Kongeveien. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger Bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 18 2/1373		Bolighus i tre (laftet og kledd med stående panel). Taket er hevet. Anslått ca. 1800 i sefrakregisteret. Kan være eldre. Uthus i tre fra samme tid (ca. 1800). Sefrakregistrert. Gavl mot veien, tidligere Kongeveien gikk forbi huset. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien. Beliggenheten viser den opprinnelige trase for Kongeveien.

Klostergata 16 2/1371		Bolighus fra samme tidsperiode som øvrige bygninger i Klostergata, 1800-tallet. Ikke sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien. Beliggenheten viser den opprinnelige trase for Kongeveien.
Klostergata 14 2/1368		Bolighus bygget før 1900. Opprinnelig sveitserstil. Ombygget. Uthus fra før 1900. Sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, formål: boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 8A 2/1362		Tidstypisk og fint funksisbygg oppført av slakter og pøsemaker Georg A. Pedersen eller bare "G.A.", som han het på folkemunne. G.A. Pedersen hadde slakterbutikk og leiligheter i huset. Ikke sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, blandet formål, kontor/forretning/boliger Bevaringsverdig som en tidstypisk forretningsgård i funksjonalistisk stil. Den viser utviklingen i den historiske gaten over i en ny tid.

Klostergata 8 2/1361		Bygget rundt 1850. Slakter og pølsemaker Gundro Pedersens hus. Senere bolig for Gundro Pedersens sønn, nevnte G.A. Pedersen. Staller og uthus er fremdeles bevarte i bakgården. (A. Johannessen) Ikke sefrakregistrert. Foto: Lennart Pettersen	Reguleringsplan vedtatt 2005, blandet formål, kontor/forretning/boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien.
Klostergata 6 2/1359	 Foto: Lennart Pettersen	Forretningsgård/bolig i Brynhildsenstein bygget i 1916. Her lå det fra 1820-årene og fram til 1916 et nydelig empirehus. Se "Moss som den var", side 93. Eiendommen ble kjøpt av garver Karl H. Texnæs. Han rev det praktfulle huset, og reiste et stort garveri på tomte. Med andre ord, eksisterende bygning. Tømmeret fra det gamle huset ble brukt til å bygge Fridtjof Nansens gate 22. Da Texnæs' garveri ble nedlagt, ble eiendommen overtatt av firma Sportsindustri A/S. Bedriften ble dialektisk benevnt i bestemt form "Sportsindustri'n", og var eid og drevet av Paul Buttingsrud. (A.Johannessen) Ikke sefrakregistrert. Merket på kart med blå trekant.	Reguleringsplan vedtatt 2005, blandet formål, kontor/forretning/boliger. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet som en del av et historisk gatemiljø langs Kongeveien. Beliggenheten viser den opprinnelige trase for Kongeveien. Bevaring opprettholdes som eksempel på forretningsgård i Brynhildsens stein.

Fredrik Solies vei 46, Klommesten gård, hoved- bygning 2/1720	  Foto: Berit Kolden	Ligger tett inntil Ryggeveien, utvendig ompanelt på 1970-tallet. Innvendig bevart med innredning fra midten av 1800-tallst. Klommesten, Melløs, Kallum, Høyden og Øre ble innlemmet i Moss i 1938 (utvidelse av bygrensen). Utbyggingen i områdene har skjedd etter 1938 og hovedhuset på Klommesten og Øre er fremdeles stående. Det gjennomføres befaring med fylkeskonservator før endelig beslutning.	Hovedhuset er bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet, representativitet og historiske betydning. Det er sjelden å finne et originalt interiør fra 1800-tallet.
--	---	---	---

Krapfoss- veien 16, Gjerrebogen gård, Stabbur 3/1138	 Foto: Berit Kolden	Opprinnelig steinalderboplass, gården er omtalt i Rygge bygdebok side 611. Har tilhørt Øre gård og Værne Kloster. Sefrak: hovedbygning fra 1780/1840, stabbur 1840. Regulert som boligområde med en vei over eiendommen. Gårdstunet er bevart, men hovedbygningen er ombygget, låven revet. Stabburet er bevart, men pga. endringer i grunnforhold etter ny nabobebyggelse, er det behov for grunnarbeider og istandsetting.	Stabburet er bevaringsverdig: alder, autensitet og historisk betydning. Tunet med plassering av bygningene og hagen er bevaringsverdig på bakgrunn av historisk betydning som det opprinnelige gårdstunet i området. Sammenhengende bosetting i flere tusen år.
Fjordveien 50 2/862	 Foto: Berit Kolden	Arkitekt Marie Karsten, Oslo 1939. Oppført i to etasjer med to leiligheter (horisontaldelt) på 85 kvm. Vist i funkisutstillingen på MBIM.	Bevares på bakgrunn av arkitektoniske kvaliteter innen funksjonalismen.

Fjordveien 56 2/867	 Foto: BK	Fjordveien 56, enebolig, bygget av byingeniør Einar Mathiesen. Det er verdt å merke seg at også interiøret der er svært intakt. Arkitekt: Frithjof Reppen. Vist i funksisutstillingen på MBIM.	Bevares på bakgrunn av arkitektoniske kvaliteter innen funksjonalismen.
Fjordveien 72 2/884	 Foto: BK	Mossearkitekten Finn Saugestad, 1939. Enebolig i to etasjer, grunnflate 82 kvm. Kledd i både liggende og stående panel. Huset var hjemmet til lærer Olav Holien og hans hustru. Uten tvil det arkitektonisk fineste funkishuset i Fjordveien. Særlig morsom er svingtrappa på terrassen. Vist i funksisutstillingen på MBIM.	Bevares på bakgrunn av arkitektoniske kvaliteter innen funksjonalismen.
Fr. Holst vei 24 2/949	 Foto: BK	Huset er et flott funkishus oppført i rød teglstein. Det bryter dermed med de øvrige funkishusene i området. Huset var i årevis i eie av lektor på Moss Gymnas, Kåre Dybvik.	Bevares på bakgrunn av arkitektoniske kvaliteter innen funksjonalismen.

Østre Øre, Øreveien 57 2/2505	 Foto: Berit Kolden	Østre Øre eller "Solie-Øre". Av gården er det kun hovedbygningen tilbake. Eies av Moss kommune, og har i senere år vært "Øre fritidshus". Huset er i meget god stand, men ligger altfor inneklemmt av nyere bebyggelse. Mot Øreveien tar bygningen seg likevel fint ut der den ligger på fjellknausen. Klommesten, Melløs, Kallum, Høyden og Øre ble innlemmet i Moss i 1938 (utvidelse av bygrensen). Utbyggingen i områdene har skjedd etter 1938 og hovedhuset på Klommesten og Øre er fremdeles stående. Sefrakregistrert, hovedbygningen fra 1830.	Bevares på bakgrunn av alder, autensitet og historisk betydning. Hovedbygning på den eldste Øre gård.
Felleskjøpet Agri, avd. Kambo, Møllebakken 50 3/1778	 Postkort: Moss byleksikon	Felleskjøpet på Kambo har vært hjørnesteinen i Felleskjøpet helt siden den første tomte ble kjøpt i 1915, hvor det ble bygget kornmølle og silo. Det store anlegget fikk en strategisk plass i Mossesundet. Felleskjøpet var først en kombinert mølle for matmel og dyrefor. Matmøllen ble nedlagt i 1928, og siden har bedriften konsentrert seg om produksjon av kraftforblandinger til alle slags dyr. Området ble utvidet i flere omganger og er i dag Felleskjøpets største industrianlegg med korn, kraftfôr og gjødsel.	Silobygningen med gavl mot Mossesundet fra 1917 bevares på bakgrunn av sin arkitektoniske utforming, alder, autensitet, representativitet og historiske betydning.

Mosse- skogen, Isanlegg ved Molbekk 3/1776	 Foto: Moss kommune	Isanlegg ved Molbekktjern, grunnmur etter ishus og rester av isrenne ned til Mossesundet.	Grunnmuren etter ishus og rester av isrenna bevares på bakgrunn av sin historiske betydning og som et industriminne.
Mosse- skogen, Retterstedet 3/1774		Rettersted for postraneren Brede Nord i 1817. En fredag i desember 1815 er postkjøreren på vei fra Christiania. I postsekken ligger det 3000 riksdaler som skal bringes til Fredrikstad VV. Postkjøreren blir drept og ranet, og året etter skjer et tilsvarende ran i Råde. Brede Nord blir arrestert i sitt hjem i Fredrikstad og tilstår. Han blir dømt til døden. Henrettelsen fant sted 28 august 1817, på det samme stedet i Mosseskogen hvor han begikk det første ranet. Etter dette er stedet kalt «Retterstedet».	Bevares på bakgrunn av sin historiske betydning.

Fredriks- haldske Kongeveg, Mosse- skogen 3/1774	 Foto: Berit Kolden	En godt bevart strekning av Den Fredrikshaldske Kongevei eller bare Kongeveien, ca. 1,6 km. Den ble først anlagt som kjørevei på siste halvdel av 1700-tallet, men i uminnelige tider har dette vært hovedferdselsåren for trafikken sørover og nordover gjennom ytre deler av Østfold. Da Kongeveien ble bygd i 1636 av kong Kristian 4, antas det at trasevalget fra Kambo frem til Orebru er som i dag, med bru over bekken. Derfra går det eldste veisporet sørover mot Elgveien. Deretter følger to forandringer av veitraseene mellom Ore bru og anleggsveien. Det betyr at dagens trase av Kongeveien er fjerde generasjon trasevalg. Mulig anlagt etter 1750. Fra 1647 var det organisert postforbindelse mellom Oslo og København, (Veien er oppkalt etter tronefølger Fredrik 3., sønn av Kristian 4). (Kilde: Egil Jensen og hjemmesider Oppegård kommune) Traseen er ikke automatisk fredet, da den etter definisjonen er et nyere kulturminne	Ble vedtatt bevart i forrige kulturminneplan. Følges opp ved kartfesting som hensynsone bevaring av kulturmiljø i denne planen. Er vedtatt bevart i Statens vegvesens bevaringsplan.
Mosseelva 19, Greven i Vanemdalen 3/2044		Tidligere serveringssted som var møte- og festplass på midten av 1900-tallet hvor mange mossinger har minner knyttet til. Grunnmuren til serveringsstedet er bevart selv om det nå er nye bygninger på stedet.	Den gamle grunnmuren bevares for sin historiske betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

Skoggata 2, Snuble- steiner 2/670	 Foto: Jødisk museum i Oslo	Den jødiske familien Ullmann bodde på Vårli og drev forretning i Skoggata 2. I mars 1942 ble Isak og de to sønnene sendt fra fengselet i Moss til Grini i Oslo. Mange mossefolk møtte opp på stasjonen for å vise medfølelse og sympati med familien ved avreisen. I mai 1942 ble Isak, Rubin og Paul sendt til Sachsenhausen i Tyskland. Rubin døde av sykdom samme høst. Isak og Paul døde senere i dødsleiren i Lublin i Polen i oktober 42.	Snublesteinene som ble lagt ned på fortauet i Skoggata 2 er et kulturminne som forteller en historie om familien Ullmann fra 2.verdenskrig.
Marte- bakken 16, Klommestens vannbasseng 2/1538	 Foto: Kulturminnekart.no	Moss fikk sitt første vannverk i 1876. Det besto av et pumpeverk ved Mossefossen og et basseng på Klommestensåsen. Bassenget ble bygd av gråsteins tørrmur og forblendet innvendig med teglstein. Volumet som tilsvarte et døgn forbruk var på 600 kubikkmeter. Allerede i 1881 var det en ny bybrann på Øvre Torg. Det viste seg at bassenget på Klommestensåsen var for lite til å dekke behovet, og i 1894 ble det bygget ytterlig et basseng. Disse bassengene ble benyttet helt fram til 1970.	Vedtatt bevart i forrige kulturminneplan. Bevares for sin historiske betydning, alder og autensitet.
Krapfoss- dammen. 3/1598 Sponvik- dammen. 3/2584	 Gammelt foto	Vannstanden i Vansjø har opp gjennom historien vært gjenstand for konflikter mellom de som drev sager, møller og industri på den ene siden, og bøndene rundt vassdraget. Allerede i 1759 og 1796 ble det gjennomført betydelig opprenskning i Mosseelva. I 1842 ble det av hensyn til tømmerfløtingen sprengt en kanal gjennom en odde i Vranen. I 1865 og i perioden 1885-1887 ble det gjennomført flere sprengninger i Mosseelva. Den første reguleringsdammen i Vansjø ble etablert i Krapfossen i 1864. I 1887 ble den flyttet til Sponvika. Her lå reguleringsdammen (nåledam) helt fram til	Disse anleggene er en del av Verneplan ii, St.prop 77 1979/80. Bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring.

		1942. I 1943 ble dammen flyttet til Klova like ovenfor Mossefossen, der dagens klappedam ligger. Rester av anleggene forteller historien om en viktig del av reguleringen av Vansjø, først ved Krapfosdammen i 1840-årene, og ved Sponvikdammen fra 1886 da denne ble demmet opp.	
Harald Hårfagresgt. 37, Hoppern skole 1/1518		Den første skolen ble bygget i Moss i 1856, i Tronvikveien 32, men denne bygningen ble flyttet til Krabben i 1895 da ny skolebygning ble oppført på samme tomt, Hoppern skole. Bygningen er godt holdt og ligger i et bevaringsverdig strøk i Krabben.	Bevares for sin historiske betydning som første skolebygning i Moss. Den er flyttet til et tradisjonsrikt arbeiderstrøk i Krabben.
Nesveien 443, Aas søndre 1/2996		I drengestuen på Ås søndre ble det holdt omgangsskole fram til 1885, da nordre Jeløy skole ble bygget som fastskole. Denne ble lagt ned på 1930-tallet.	Bevares for sin historiske betydning som Jeløys første skolebygning i tillegg til alder og representativitet.
Tronvikveien 32, Gamle Hoppern skole 2/2582	 Foto: Lennart Pettersen	Bygget i 1895 på samme tomt som den første Hoppern skole.	Bevaringsverdig for sin historiske betydning som skole.

Alby Alleen 60, Alby gård, 1/2828	 Foto: Ernst Rolf, Moss byleksikon	Første gang nevnt i 1290. Alby var hovedbruket i en eldre bosetning som ble delt en gang på 800-900-tallet, og husene lå nettopp der hvor Alby ligger nå. Gården tilhørte i middelalderen bispestolen og senere Kronen. Hovedbygningene har brent flere ganger gjennom tidene. Nåværende hovedbygning ble bygget i 1866. «Huset er delvis oppført på den gamle grunnmuren, men er bredere. Det er meget stramt i sin oppbygning. To etasjer i pusset mur, med et slakt valmtak med sort, glassert takstein og helt symmetrisk omkring inngangsaksen som går tvers igjennom huset. På begge sider med balkong i 2. etasje. Hageanlegget, gårdsbebyggelsen for øvrig og adkomsten gjennom den lange alleen via porten er alt med på å understreke virkningen av noe storartet.» (Ragnar Hagen) Jonas Anton Hielm, som eide Alby 1824-1848, heiste Norges første rene flagg (uten "sildesalaten") her. Skipsreder og grosserer Albert Bjørnstad kjøpte Alby i 1901, Moss kommune kjøpte eiendommen på ca. 900 mål i 1963. Skogen og strendene, til sammen 400 mål, ble lagt ut til friområder. Etter et par år fikk Galleri F 15 disponere hovedbygningen til galleri og kafe. Hovedhuset ble utbygget i 1984. Status 2016: Anlegget består av hovedbygning med påbygg og sidebygning. Stabbur, glasshytte (ny) vognskjul og låve. Bygningene ligger samlet med stor park/hageanlegg mot syd og vest. Potetkjeller ligger vest for gårdsanlegget. Bygninger i Sefrak:	I kulturminneplanen 2009-2017 ble hovedhuset vedtatt for bevaring og oppført på gul liste. Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
--	--	---	--

		Hovedbygning, bygget i 1866 etter brann, 2 etasjer Forpakterbolig, bygget mellom 1866 og 1920, en etasje. Nytt galleribyg, bygget i 1985, bygd sammen med hovedhus og forpakterbolig. Redskapsskjul, bygget mellom 1866-1920, en etasje, jordgulv, reisverk (kalles vognskjulet/hønsehuset). Stabbur, bygget mellom 1866-1920, ombygget i 1985. Garasje, bygget 1920/30. Låve, bygget 1868, etter brannen. Surforsiloen er en av landets eldste siloer, spesiell utforming med spisst tak. Bindingsverk i fjøsveggene. Kontor/lager/skjul, bygget 1930. Utenfor gårdstunet: Kjeller`n</b>, bolig/redskapsbod/potetkjeller, ikke tidfestet. (145730562)</p> <p><b>Skjul</b> ved Kjeller`n, ikke tidfestet (145762448) Vognskjul/potetkjeller, ikke tidfestet. Skjul/utedo ved potetkjeller, ikke tidfestet. Anneks ved potetkjeller, ikke tidfestet. Fiskehytta, bolig for fisker, En etasje, ikke foto, ikke tidfestet. Båthus 1950. Ruin av frukthage (steinsatt grunn og mur).	
--	--	--	--

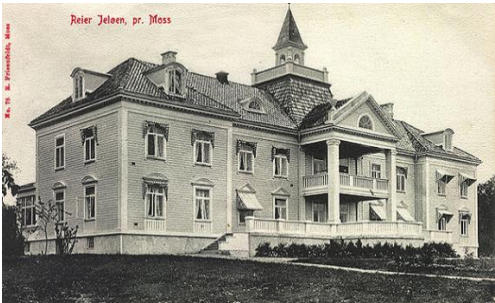
Augustenborgalleen 49, Augustenborg (Kase) 1/2833	 Foto: Espen Vinje	Gårdsbruk fra middelalderen. Var i 1801 eid av bønder, senere kjøpt av mosseborgere som brukte stedet som lystgård, men ble senere overtatt av bønder igjen. Kasekilden – ferskvannskilde som ble benyttet helt til 1960-tallet. – Kilden er ikke synlig i dag. «Kilden» og bryggerhuset oppe på gården skal være to av de eldste husene på Jeløy. I bryggerhuset ble det i 1775 funnet en mynt fra slutten av 1700-tallet. Bryggerhuset ble brukt som skysstasjon da ferjetrafikken til Horten gikk over Jeløy. Hovedbygning i empirestil ligger flott til i et parkanlegg/hage. Ikke bebodd da det er oppført nyere bolighus på eiendommen. Nær (syd) hovedbygningen ligger to mindre hus som sammen med låven mot øst danner det opprinnelige gårdstunet. Bygninger i Sefrak: Hovedhus, antatt bygget i 1850. Bryggerhus, tidlig hovedhus bygd rundt 1800, ombygd til bryggerhus 1920. Låve, bygget 1910/15 med oppbygd spiss ark og låvebru. Vedskjul/hundehus/duelloft bygget ca. 1920 Pumpehus/tidligere smie, bygget på 1800-tallet, 1961 ombygd til pompehus. Tidligere gartnerikjeller, nå hønsehus, ukjent byggeår. Potetkjeller/Vognskjul/Røkterbolig, bygget 1920. Revematkjøkken/forkjøkken, bygget 1937. 3 drivhus/kaldhus, bygget før 1920, 1930 og 1946. Forpakterbolig, bygget 1920. Kyllinghus, bygget 1935.	Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
--	--	--	--

Charlottenborgveien 3, Charlottenborg 1/2837	 Foto: BK  Foto: Skappel, Vibein	Delvis brukt som lystgård, stort sett jordbruk. Dagens eiere (Bjørn Ivar og Sonja Kase) er femte generasjon på gården etter at familien kjøpte gården Kase i 1858 og bygde på Charlottenborg i 1865. Dagens hovedhus ble bygget rundt 1880 i sveitserstil. Hovedbygningen opprinnelig flyttet fra Ulfsrud i Svinndal (tømmerbygning), er bevart. Fra 1994 har bygningen blitt restaurert og tilbakeført slik den var i 1865. (På bakgrunn av bilder fra århundreskiftet). Brukes som jordbrukseiendom i dag med beitedyr. Charlottenborg teglverk lå ved Gullholmsundet. Teglverket ble opprettet før 1880 og ble nedlagt 1907. Det er fortsatt tydelige rester fra virksomheten i strandkanten. Teglstein er benyttet til mange av husene på Jeløy i tillegg til båttransport ut fra bryggen. Status 2016: Hovedbygning og tre driftsbygninger. Hage/parkanlegg er bevart, men det er fraskilt og bebygd tomter i en del av den opprinnelige parken. De opprinnelige driftsbygningene er revet og det er bygget nye etter Sefrakregistrering. Bygninger i Sefrak: Hovedbygning, slutten av 1800-tallet Låve, bygget ca 1900, ikke i bruk, sterkt forfall i 85. Gartneri, bygget ca. 1950. Hønsehus, bygget ca. 1900, ruin. Bryggerhus/stall/garasje, bygget i flere perioder fra 1900-43. Falleferdig i 85.	Som enkeltanlegg er dette en av de mindre lystgårdene, men den er viktig for helheten av miljøet. Den representerer en annen stil og størrelse enn de andre gårdene. Hovedbygningen bør bevares. Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring
---	---	--	---

			av helheten ved anleggene vernekategori 1.
Grønliveien 67, Grønli gård 1/2829	  Foto: Yngvar Trandem	Husmannsplass under Alby gård, som ble utskilt i 1813. Hovedbygningen ble oppført i 1814 av Momme Peterson, og han anla en stor park med fiskedam og drivhus. Hovedhuset ble bygget på og ombygget til sommersted i jugendstil i 1905. Drevet som gårdsbruk siden 1985. Grønliparken: Området er en del av Søndre Jeløy landskapsvernområde og utgjør ca. 40 dekar. Reservatet ligger inne i den større Grønliparken som utgjør en del av landbrukseiendommen Grønli gård. Grønliparken ble anlagt omkring 1820-1840. Før dette var området en åpen beitepreget hagemarkskog. Men etter ca. 1920 har skjøtselen av parken nærmest opphørt. Grønli gård er en av de godt bevarte lystgårdene på søndre Jeløy. Formålet med sikringen er å verne en velutviklet edelløvskog. Parken utmerker seg med trær av store dimensjoner og et særdeles rikt og variert dyreliv. Området er kjent for hvitveisen som blomstrer i store tepper om våren. Status 2016 Hovedbygningen ligger omsluttet av et stort parkanlegg. Driftsbygningene ligger nord for hovedbygningen. Til sammen 4-5 driftsbygninger, nye og gamle. Dukkehus oppført i parkanlegget. Det er plantet ny lindealle etter stormen i 2011. Sefrakregistrering. Hovedbygningn, 1820/30, men ombygget til jugendstil1905.	Fredet i 2018. Fredningen gjelder samtlige bygninger unntatt redskapshus i nordenden på låven (der det gamle fjøset lå). For enkelte av bygningene gjelder kun fredningen eksteriøret. I fredningen inngår også parkanlegget, alléene og karpedammen. Anlegget vil bli underlagt egne fredningsbestemmelser. Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. (KULA) Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk

		Lekestue, bygget midt på 1800-tallet, sannsynligvis gjenreist 2000-tallet. Orangeri/vinhus, bygget ca. 1840. Bolighus/arbeiderbolig bygget midt på 1800-tallet. Låve/ driftsbygning, bygget 1897 etter brann, stalldelen kan være fra før brannen, spiss ark over låvebroen. Stabbur, bygget 1900/10, med utskjæringer og dekor. Skjul, bygget etter 1900. Bryggerhus/hønsehus, ikke tidfestet. Speiderhus i gammel husmannsbolig, bygget slutten av 1800-tallet. Vedskjul/utedo til speiderhuset.	verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynssone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
Kubberød-alleen 41, Kubberød gård 1/2825	 Foto: Lennart Pettersen	Gården ble ryddet på 1300-tallet, opprinnelig som en del av Alby gård. I 1620 forærte Anders Blome i Onsøy Kubberød gård til Kirken. Senere har Kubberød gjennom tidene vært knyttet til Reier gård. Hovedbygning i rokokkostil med mansardtak oppført ca. 1750. Større hageanlegg fra 1750-tallet. Eierne på Kubberød startet midt på 1800-tallet moten med store alleer (lind) inn til de store gårdene på Jeløy. Hageanlegget bestod av et rektangulært område med en sentral midtgang mellom flere mindre kvadrater av plen og blomster. «Kubberød er Jeløys eldste lystgård. Sikkert opprinnelig et barokkhus. Parken derimot var en terrassert renessansehage som det kun er små rester tilbake av» (Arnulf Johannessen). Da konsul Christen Sandberg (1861- 1918) leide gården, var den et møtested for datidens kunstnere,	Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk

		blant andre Edvard Munch, Theodor Kittelsen, Christian Krohg, Ludvig Karsten, samt forfattere som Nils Kjær, Gunnar Heiberg og Herman Wildenvey. Gården ble i 2006 kjøpt av Peder B. Backe (1959 - 2010). Gården dyrker grønnsaker og er beitemark for hester på resten. En stor stallbygning ble oppført i 2007. Kubberød gård består i dag av 351 mål. Status 2016: Hovedbygningen på Kubberød ligger omsluttet av parkanlegget øst for driftsbygningene/ gårdsanlegget. Parkanlegget må være redusert i forhold til opprinnelig anlegg (må sjekkes), men bla en tennisbane syd for hovedbygningen er bevart. Flere driftsbygninger er nyoppført med staller, ridehall, sprangbane med mer. Anlegget består av i alt 11 bygninger inkl. hovedhuset. Bygninger i Sefrak: Hovedbygning, bygget 1750, løftet taket med to små arker på hver side i 1916/17. Bolighus, bygget 1940, funkisstil. Bolighus på mur etter gammel potetkjeller, huset bygget 1928. Driftsbygning/steinfjøs, ikke tidsanslag, steinfjøset er eldst. Kan være revet??? Garasje, 1984. Garasje (vognskjul) begynnelsen av 1930-tallet. Skjul, anslått tidlig 1800-tall. Garasje og oppholdsrom 1944. Lekestue, 1960.	verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
--	--	---	--

Reieralleen 49, Reier 1/2821	 Foto: Ernst Rolf, Moss byleksikon 	Boplass fra yngre steinalder, ble ryddet i årene 400-800 e.Kr. Gården lå i 1400-årene under Oslo Bispestol, fra 1525 under Værne Kloster da den ble leilendingsgård. 1787 – kjøpt av Andreas Chrystie. Omkring 1800 ble gården flyttet fra bunnen av Kvebakken (også kalt Reierbakken). Den nye gården ble bygget lenger mot nordvest. Rester etter gårdsanlegget fra 1800-tallet er lett synlig nederst i Kvebakken. Hovedbygningen ble utvidet til dagens versjon i 1903. Da hadde gården et av de mest storslagne parkanlegg på Søndre Jeløy. Conrad Andresen Reier kjøpte gården av skipsreder Herlovsen i september 1925. Han ble den første bonden siden 1700-tallet som bodde på gården. Hovedbygningen fra Chrysties tid ble ombygget til dagens utforming av Oscar Pedersen. I 1904 var Reier den største av alle gårdene på Jeløy, «et treslott i lysegrått og hvitt med søyleganger utvendig og mahogny og veggmalerier innvendig». (Sitat Edmund Skirvoll) «Med sin åpne beliggenhet på toppen av et stort muranlegg i italiensk renessansestil og sentralt trappeanlegg, virker den svært dominerende. Bygningen er en representant for historismen. På nordsiden av hovedbygningen fins ennå rester av hageanlegg i barokk og engelsk landskapsstil med snegleberg og vanngrav.» (Ragnar Hagen) Bygninger (fra Sefrak): <i>Bygninger på gårdstunet</i> Hovedbygning 1890 ligger nordvest for driftsbygningene/gårdstunet. Bolighus: Midten av 1800-tallet, ombygd 1925 og 30. 2 etasjer m valmet tak.	Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg, steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Ved endringer av bygninger og anlegg skal historiske spor dokumenteres. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
---	--	--	--

		Redskapsbod/ smie 1880/90. Grisehus: 1880/90 med tilbygg/lager 1930. Stabbur 1880/90 ombygget til korntørke. Hønsehus/badstue 1942. Leiligheter og garasje, årstall ikke angitt. Vedskjul 1936 – av materialer fra sommerfjøs. Vedskjul/ utedo, 145660017. Utedo/skjul, 145762553. Trafokiosk: 145762359. Pumpehus: 145762197. <i>Andre bygninger tilhørende Reier:</i> 2 portnerboliger 1880/90, brukt av portner/gartner. Solbærstua, arbeiderbolig begynnelsen av 1800-tallet, nå sommerbolig med utedo/skjul. Tilsynsbolig 1880/90 tilsynsmann ved brygge. Arbeiderbolig 1880/90 utvidet 1950/ ombygd 1970. <i>Ruiner/ spor av eldre bebyggelse:</i> Ruin av sommerfjøs, ruin av høylåve, ruin av gammel driftsbygning fra midten av 1800-tallet, ruin etter potetkjeller fra 1890.	
Røedalleen 26, Røed gård 1/2831	 Foto: Lennart Pettersen	Bosetting i yngre steinalder, og gården ble ryddet og fikk faste grenser ca. år 800. Gården var eid av Clementskirken i 1389. Den ble fullgård med husmenn på 1600-tallet. Dagens hovedbygning er fra 1723 og har en unik takdekorasjon i fransk regence-stil fra 1720-årene. Gården var eid av bønder i 1801, men ble senere solgt til mosseborgere og drevet som lystgård, før bønder overtok igjen. Dagens hovedbygning ble bygget som lystgård. Hovedbygningen ble bygget på i 1975, låven brant ned i 2009 og gjenreist i 2015. Anlegget består av 8-9	Området skal forvaltes etter vernebestemmelsene i forvaltningsplan for landskapsvernområdet hvor det ligger klare føringer for endring av bygninger (jfr. forvaltningsplan fra side 38). Fra 2016 er Søndre Jeløy oppført i Riksantikvarens register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Lystgårdene: Anleggenes karakter skal bevares og eventuelt tilbakeføres, det inkluderer bygninger, parker, hageanlegg,

		bygninger i tillegg til gartneri mot vest. Parken/hagen er delvis bevart. Bygninger i Sefrak: Hovedbygning, begynnelsen av 1700-tallet, påbygg mot nord i 1976. Flere endringer gjennom tidene, bla utvendig hvor det nå er liggende panel. Takmalerier fra begynnelsen av 1700-tallet innvendig stue. 2-mannsbolig bygget 1850/70. Ikke i bruk i 85. Skjul ved to-mannsbolig, ikke tidsangitt Låve/ Driftsbygning, flyttet fra gamlebyen i Fredrikstad i 1898, brant i 2010. Ny låve oppført i 2015. Vedskjul ved låven, bygget 1930 av gamle materialer. Stabbur, bygget 1878, Ble tilbygget en etasje og panelt i 1947. Garasje, bygget 1910 til bil. Blant de første bilgarasjene. Potetkjeller, anslått fra århundreskiftet, ca. 1900. Lager/ tidligere hønsehus, bygget i 1935 Hønsehus, bygget 1977 Drivhus/bolighus i mur, bygget i 1935 ombygget til bolig i 1977.	steingjerder og alleer. Det er viktig å opprettholde strukturen i tunformen ved fremtidig utbygging. Enkeltbygninger skal bevares etter vurdering av alder, representativitet, autensitet og sjeldenhet i tillegg til opplevelses-, historisk- og arkitektonisk verdi. Enkelte bygninger har en mer fremtredende plass enn andre. Lystgårdene bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
--	--	--	---

Jeløy radio, Kortbølgen 74. 1/2844	  Foto: Moss byleksikon	Byggeår 1931. Arkitekt: Riksarkitekten. Etter å ha lett etter et egnet sted for bygging av en radiosender i Sør-Norge, ble de flate jordene på gården Vangen under Tronvik gård valgt. Dette er faktisk vårt første funksjonalistiske bygg, tegnet av riksarkitekten. Til å begynne med ble bare den sentrale kuben bygget, med flatt tak og en rad kvadratiske vinduer helt øverst, og ellers var nå toramsvinduene kommet. Men fortsatt med symmetri opplegget, understreket av alleen mot den pampige døra med ramme og vindu med mønster i srossene over. Senere i 30-årene kom sidefløyene, også de symmetriske. (R. Hagen) Ved stranden vest for Jeløy radio ble det 1926 funnet et skipsvrak. Ble tidfestet til 1500-1600-tallet av arkeologer fra oldsakssamlingen. Ble tildekket og er ikke gravd ut. Ble gjort enkelte gjenstandsfunn. Bygninger i sefrak: Radiostasjon, 1930. Vaktmesterbolig, 1930/35 (funkis). Bestyrerbolig/hovedhus 1898 (1 ½ etasjers bygning). Garasje til bestyrerbolig, 1930. Drengestue, ukjent byggeår, tilbygg 1975. Hobbyrom/teknisk utstyr, 1940/45, bygd av tysk okkupasjonsmakt. Låve, tidskode 189, spesiell utforming med lavt valmet tak. Lagerskur, 1972/73. Lagerskur inn mot låven, 1972/73. Enebolig/arbeiderbolig «Fjellvang» 1930, tilbygg 1968. Skjul på «Fjellvang», 1930 Hesteberget.	Ikke reguleringsplan for området. Bevaringsverdig for sin arkitektur, representativitet, autensitet og historiske betydning. Hele anlegget er bevaringsverdig med bygninger bortsett fra bolighus (tidligere hovedbygning Vangen). Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
---	--	---	--

Kortbølgen 25, Tronvik gård 1/2836	 Foto: Lennart Pettersen	Første gang nevnt skriftlig på 1400-tallet. Nåværende hovedbygning er fra 1880. Tronvik gård ble brukt som sommerpensjonat fra 1892 til 1919. I 1950-årene kjøpte Moss Boligbyggelag store områder av Tronvik og utbygget det med rekkehus og eneboliger. Fra Storebro gikk veien mot Mossesundet, utover til Jeløy og Tronvik, hvor det var ferge vestover. Tronvik hadde fra 1582 til 1874 fergested hvor folk kunne fraktes til Horten "ved behov", og postrute denne veien fra 1801. Tronvikalléen går fra Tronvikveien nordover til badeplassen ved Tronvikstranda. Tronvik gård ble brukt som sommerpensjonat fra 1892 til 1919. I 1950-årene kjøpte Moss Boligbyggelag store områder av Tronvik gård og utbygget det med rekkehus og eneboliger.	Ligger innenfor Søndre Jeløy landskapsvernområde. Bevaringsverdig på bakgrunn av historisk betydning som fergested mot vest. Forsterker Jeløy som sommersted/feriested. Gårdstunet, med alleer, steingjerder med mer verne vurderes i forbindelse med utbyggingssaker. Det legges inn i bestemmelsene i kommuneplanen at det skal gjennomføres verne vurdering av gårdstunene i forbindelse med byggesaker. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 1.
Ramberg- veien 180, Ramberg øvre/ søndre 1/2870		Ramberg har vært boplass på Jeløy i Moss i flere tusen år. Det er funnet mange kulturminner her, og på Rambergkollen er det rester av en gammel bygdeborg. Opprinnelig var navnet «Ramfnabergar», Ravnebergene. Ramberggårdene på Jeløy i Moss var opprinnelig ett gårdsbruk, som eieren delte i to i 1852: Ramberg Øvre og Ramberg nedre. Nåværende hovedbygning i 2 etasjer er trolig fra slutten av 1700-tallet, og antas opprinnelig å ha hatt en svalgang som forsvant under ombygging til empirestil på begynnelsen av 1800-tallet. Vinduene har fortsatt ganske små ruteformater a la klassisismen, med konsoller som bærer de brede vindusoverstykkene i første etasje. Typisk for	Området rundt Ramberggårdene er i kommuneplanen avsatt som hensynsone kulturmiljø. I tillegg til gårdsanleggene er det registrert mange fornminner i området. Hovedhuset er bevaringsverdig pga. alder, autensitet, representativitet og historiske betydning. Det legges inn i bestemmelsene i kommuneplanen at det skal gjennomføres verne vurdering av gårdstunene i forbindelse med byggesaker. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med

		østfoldempiren er kraftig, stående panel og markert gavlmotiv med søyler i det symmetrisk plasserte inngangsparti midt på østre langside. På et par glassruter har kjente gjester risset inn sitt navnetrekk. Huset er meget velholdt og står fram som en av våre fineste representanter for gårdsempiren. (Hagen) Eidsvollsmannen Sibbern bodde her i 1814. I følge E. Skilvold: vest for fjøset finnes en grunnmur av ukjent opprinnelse (middelaldernøkkel funnet i nærheten). Bygninger i Sefrak: Bygningene på gårdstunet ikke registrert. Vesteråt: Hytte, ca. 1900 (laftverk i 1.etasje, reisverk over, veranda), kalt «villaen». Stabbur, ca. 1900, laftet.	bestemmelser for bevaring av helheten ved anleggene vernekategori 2.
Ramberg-veien 200, Ramberg nedre/nordre 1/2871		I Sefrak-registeret fra 1986 er følgende bygninger registrert: Låve fra 1886, eldste del anslått fra slutten av 1700 tallet (1775-1799) (mot syd). Hovedhus, bygget 1774, tilbygd veranda mot nord 1910. Empire med halvvalm. Sommerfjøs/pumpestasjon, slutten av 1800 tallet. Bryggerhus over 200 år (i 1986) med tilbygg i vest fra 1908.	Området rundt Ramberggårdene er i kommunedelplan for Moss kommune 2011-2022 avsatt som hensynsone for bevaring av kulturmiljø. I tillegg til gårdsanleggene er det registrert mange fornminner i området, som er automatisk fredet. Spesielt gårdstunene og hovedhusene er bevaringsverdige på bakgrunn av alder, autensitet, representativitet og historiske betydning.
Helgerød-gaten 49, Helgerød gård 1/1280		Bebygget siden 1320. Ryddet og skilt ut fra Torderød. Hadde et steinbrudd ved Hoppern hvor det ble brutt ut store grunnmursteiner. Helgerød lå øde i ca. 100 år etter Svartedauden. Jordene ble bebygget med boliger i 1920-30-årene. "En av Jeløys gamle patrisiergårder. Sammen med Torderød og	Bevaringsverdig anlegg med gårdstun med hovedbygning, sidebygning og uthus. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, representativitet og historisk betydning.

		Grimsrød utgjorde Helgerød landskapet på de østligste områdene på midtre Jeløy. Helly Juel Hansen, grunnlegger av det verdenskjente mossefirmaet Helly-Hansen A/S, var fra Helgerød.» (Moss og omegn Tenkepark) Bygninger i Sefrak: Arbeiderbolig/uthus, ikke tidsangitt. Stall/garasje, ikke tidsangitt – tidligere et større uthus med fengsel. Det var heftet til gården å holde fengsel. Hovedbygningen ikke registrert.	
Hesteløkka 22 og 24 1/3217	 Foto: Ernst Rolf	I 1931 kjøpte Møllearbeidernes fagforening området, for å bruke området til feriehjem. Bygninger i sefrak: Hovedbygning/foreningshus, 1900 (Møllerhjemmet) (dansk stil, pusset utvendig) foreningshus/båtbyggeri.	Bevaringsverdig på bakgrunn av historikk som feriehjem for møllearbeidere. Det mest autentiske av feriehjem som var eiet av fagforeningene på midten av 1900-tallet i Moss. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Tronvikveien 34 1/2585	 Foto: Berit Kolden	Tronvikveien 34 er antakelig et av de eldste bevarte hus på Jeløya. Det var den gamle hovedbygningen på Torbrandsrød, senere kalt Torbjørnsrød gård, huset er fra ca. 1700. Torbrandsrød var på 1500-tallet en stor gård, jordveien var det 62 mål store jordstykket øst for Reieralleen. Eierne av Torderød kjøpte hele gården i 1740-åra og slo gårdene sammen. Bygninger i Sefrak: Hovedbygning i nåværende form ca. 1880. Tidligere en mindre bygning. Restaurert i 1973. Benyttet som pensjonat en periode. Bolighus for arbeidere, bygget før 1900.	Oppført på Gul liste ved revidering av kulturminneplanen i 2011. Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, representativitet, og historisk betydning. Bygningen står på grunn som er regulert til vei.

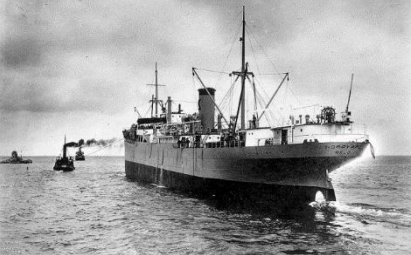
		Bolighus med skjul, bygget før 1900. Driftsbygning/låve, bygget 1873. Garasjeanlegg med flere garasjer, ikke angitt byggeår. Potetkjeller/vognskjul, bygget før 1900. Drivhus, bygget 1960. Minkgård (fryseri/pelsfarm/hybel) 1965.	
Sjøhaugveien 61, Sjøhaug Naturist-senter 1/2951	 Skråfoto fra feriekoloni på Jeløy Moss 1954.	Sjøhaug feriekoloni ble drevet som feriekoloni for barn frem til 1970-tallet og ble i 1980 solgt til en organisasjon. Stedet eies og drives nå av Sjøhaug Naturistsenter SA. Siden 1980 har hele området, inkludert bygningene, blitt betydelig oppgradert. Det er stor aktiviteter på området i sommerhalvåret. Opprinnelig besto feriekolonien av følgende bygninger: Vangen, for gutter opp til 10 år, til venstre i bildet. Bygningen er Sefrakregistrert, bygget før 1900. Sjøhaug, for jenter, 2 bygninger vaskerom til venstre, soverom til høyre, midt i bildet, bygningen er Sefrakregistrert, bygget før 1900. Solrabben, for gutter 10-14 år, stort, rødt hus til høyre i bildet, ikke sefrakregistrert. Vaktmesterbolig, hvit bygning ved sjøen, bygningen er Sefrakregistrert, bygget før 1900. Det er de senere årene oppført flere mindre hytter/servicebygg.	Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, representativitet, autensitet og historiske betydning. Det legges vekt på stedets historiske betydning som feriekoloni fra slutten av 1800-tallet frem til 1970-tallet. Dagens bruk harmonerer godt med stedets opprinnelige funksjon og kan sees på som en videreføring av samme aktivitet i en ny tid. Anlegges karakter og bygninger bør bevares i sitt opprinnelige uttrykk da de representerer en helhet til tross for ulike stiler og tidsepoker. På grunn av Vangens dårlige forfatning, kan det tillates at bygningen rives. Dersom det skal reises ny bygning på samme tomt, bør den tilpasses de øvrige bygningene på anlegget. Dersom den settes istand, bør det tilstrebes å beholde mest mulig av den originale stilen og bygningselementer. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H5780) med bestemmelser vernekategori 2.

Fjordgløtt 19, Fjellet 1/2271		Opprinnelig den gamle laksehytta under Grimsrød gård. Kjøpt av Rangvald Lund og ombygget til et sveitserhus. Innvendige vegg/takmalerier i 2. etasje. Hageanlegg med terrasser, springvann og skulpturer. R. Lund var utdannet dekorasjonsmaler, men var ansatt som malermester på Moss Verft. Huset med vegg/takmalerier og hageanlegg er bevaringsverdig. Alder, autensitet, lokalhistorisk betydning.	Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Bakholdet, Mosse- skogen 3/1774	 Kampene på Mosseskogen. Maleri av Ernst S. Andersen Moss. Foto: Erik Fundingsrud	Den store nordiske krig 1716. Kampene på Moss. Norsk angrep på det reetablerte svenske forsyningslager i ladestedet Moss. Del 1 av angrepet på Moss. Moss skulle angripes for å kutte den svenske forsyningsaksen fra Svinesund over Moss til Christiania. 560 mann, herunder det Mosske (Mossiske) kompani, under oberstløytnant Henrik Jørgen Huitfeldt ble landsatt på Kambo for å nekte svensk retrett over Mosseelven og videre nordover. For også å hindre at svenske styrker skulle kunne unnsette Moss fra nord ble det bygget en forhugning over den gamle kongeveien og myrdraget rett øst for Mollbekk-tjern. Forhugningen ble bemannet med et kompani, og det ble også lagt igjen et kompani som taktisk reserve i enden av myrdraget der Gamleveien slutter i dag. Det kom til kamp da en 5-700 mann sterk svensk dragonavdeling under general Delwig angrep forhugningen på sin vei til Skjeberg. Reservekompaniet ble satt inn under Huitfeldt selv.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

		Etter to forsøk ga svenskene imidlertid opp og samlet opp sine falne og sårede før de trakk seg tilbake og omgikk Moss mot øst for å fortsette sitt gitte oppdrag i Skjeberg-området.	
Vincent's Buddes plass, Moss sentrum	 Foto: Yngvar Trandem	Den store nordiske krig 1716. Kampene på Moss. Norsk angrep på det reetablerte, og nå godt sikrede svenske forsyningslager i ladestedet Moss. Del 2 av angrepet på Moss. Moss skulle angripes, tas og holdes for å kutte den svenske forsyningsaksen fra Svinesund over Moss til Christiania. Dette for å etablere et sterkt norsk brohode, i den hensikt å kanalisere svenske styrker øst-sørøstover fra Christiania og tilbake til Sverige. Huitfeldt hadde overrent den svenske forvakten ved «Renden» på Verket og Kvæsthusvaken, og deretter med ett kompani under Ewen (du) Wahl havnet i kamp ved Kvæsthuset på Verkets grunn. Hans andre kompani angrep og nedkjempet den svenske feltvakten syd for Storebro. Etter dette ble Mosseelvens bredder på Nordbakke sikret. Nå angrep Vincent's Budde med sine rundt 800 mann (200 var avsatt til en sterk feltvakt i Rygge på vei mot Moss) byen på to akser fra sin oppmarsjposisjon på Kluften (dagens Ra). Målet for angrepet var det svenske hovedkvarteret i Mohrstuen, senere Moestuegården, som lå på dagens Øvre torv. Hovedangrepet ble fremført ned dagens Klostergt-Welhavensgt-Kongensgt, mens et flankerende angrep ble fremført rundt Skarremyrfjellet og opp Skoggt og Engegt (i dag Dronningensgt) samt over byens enger inn mot dagens Vincent's Buddes plass og Mohrstuen (dagens Øvre torv).	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Til minne om kampene på Moss er det satt opp tre metallplater med tekst rundt Vincent's Buddes plass. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

Verkshøyden batteri (Verksbatteri et, Verket batteriplass)	 Fra østre fløystillings stillingsgang Foto: BK	Unionssoppløsningen. Forsvar mot syd. Den indre Forsvarslinie. De Stang'ske artilleriskanser. Batteriet ble anlagt i 1902-04 og dannet sammen med Bjørnåsen batteri og Orkerød batteri Mossestillingen, en del av Den indre forsvarslinje anlagt i den hensikt å stanse en fiende som hadde omgått grensefestningene og Glommenlinjen. Batteriet ble anlagt som et delvis forberedt feltbatteri med seks grovavrettede standplasser uten brystvern, på en tilnærmet rett linje i retning nordøst – sydvest. Verkshöiden skulle besettes av et feltbatteri, trolig oppsatt med 8,4 cm feltkanon L/27,4 M/1887 (Krupp). I dag finnes kun batteriveien inn i området og deler av stillingsgangene samt venstre fløystilling og en grovsprengt grop, som skulle utbedres til stilling for batterisjef og signalist, synlig i terrenget. Området hvor de øvrige 5 stillinger lå ble i en periode på ca. 50-60 år overfylt, avrettet og anvendt som tømmerlagringsplass. Området ble aldri kjøpt av staten, men på batterikartet er det angitt at batteriveien er anlagt som statens vei uten erstatning til grunneier.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
---	---	--	--

Hesteberget, Vest for Tronvik 1/2844		Stillingen ble bygget av Festningsartilleriet når deler av dette lå på Reier gård, og ble modernisert i 1917. Det er en forsøksstilling for 2» eller 3» luftvernkanon på pivoterende sokkellavett. Stillingen er beskrevet i luftverndelen av Festningsartilleriets kopibok og i Hovedfortegnelsen over fortifikasjoner og anlæg av 1911 (se bilde under) Til nær- og lavsikring ble det boret ned 4 stativer for luftvernmitraljøser (trolig gamle Hotchkiss-våpen) Stillingen ble brukt som vakt og nærforsvarsstilling av tyskeren som sikret Jeløy Radio under siste verdenskrig, men da var luftvernkanonen for lengst fjernet.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Bredebukt, Jeløy 1/2828		1940-45. Flere stillinger og løpegraver, alle jordverk. Ble gjenfylt etter krigen. Synlige rester er sikksakk-linjer og runde forsenkninger i lendet.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Verkshøyden bunker		Bunker fra 2.verdenskrig som ble bygget av tyskerne. Utsikt mot Værlebukta. Dersom dette er tysk bunker fra 2. verdenskrig antas det at det er en <i>Verstärkt feldmässige</i> konstruksjon eller en <i>Sonderkonstruksjon</i>. Jeg tror ikke dette har vært hentet fra noen plantegning til et <i>Regelbau</i>. Formålet har antakelig vært observasjon eller kommunikasjon eller begge deler. Kan være den tyske havnekommandoen i Moss som bygget bunkeren. (Per Erik Gjesvold)	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

Gullholmen, Svein I	 Svein I, foto: Moss ByLeksikon	Skipet ble kommandert av tyskerne til å gå med skipsmateriell fra Karljohansvern i Horten til Oslo 16.november 1944. I dårlig vær, tidlig på morgenkysten går skipet på en mine ved Gullholmen. Av mannskapet på fire, omkommer Anton Halvorsen og Emil Foss i eksplosjonen, mens kapteinen Eugene Rakke og Arne Karlsen overlever. Fyrmesteren på Gullholmen, Lars Andersen, var vitne og fossror ut til de to overlevende som har kommet til seg selv i det iskalde vannet. Kaptein Eugene Rakke kjøper vraket fra Statens Krigskaskoforsikring etter krigen, og henter opp sine to kamerater fra vraket i løpet av mai 1945. Emil Foss og Anton Halvorsen blir begravet i Horten kirke kort tid etter. Historien om Svein I blir glemt. I 2008 lokaliserer Frank Halvorsen og Dan Kåre Engebretsen fra Moss Undervannsklubb skipet utenfor Gullholmen, og vraket av Svein I er i dag eid av Moss Undervannsklubb.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 1.
Nordvard, Mosse-sundet	 Foto: Moss ByLeksikon	Lasteskip ombygd til U-båt støttefartøy (flotilje-moderskip) som ble senket i Mossesundet av britiske bombefly i romjulen 1944. Nordvard var et norsk skip som ble kapret av tyskerne i det indiske hav 16. september 1940, og brukt som forsyningskip under krigen. Etter en ombygging, ble Nordvard liggende i Moss fra 23. mai 1944. Skipet gjorde kun korte turer til Oslo og Son frem til 28. desember. Skipet var lastet med en stor mengde materiell for de tyske ubåtene, inkludert torpedoer og drivstoff. Britiske bombefly slapp 126 tonn bomber over Moss. Lancaster PB 342 rapporterte tilbake til England at den hadde hatt en fulltreffer på et skip i	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

		Mossesundet klokken 23.46. Eksplosjonen ble hørt over hele Moss sentrum, og en stor mengde vinduer i Moss ble blåst ut. Nordvard veltet over på siden og ble liggende som vrak med 100 graders slagside. Tyske rapporter meldte om 37 omkomne. Nordvard ble liggende på 34 meters dyp utenfor daværende Moss Aktiemøller.	
Bombe-krater, Mosse-skogen 3/1774		1944. På Kambo eksploderte 3 bomber ca. 200 meter sør for Felleskjøpet. Noen bomber ble sluppet nordøst for målet. (Ubekreftet informasjon) Alternativt: Området på toppen av Kilsbakken og vestover ble også anvendt av tyske pionerstyrker for å sprengte bombe-blindgjengere og alle flyslupne bunnminer som falt på land. Egil Jensen rapport Mosseskogen: Ref. 28149-40979 I skråningen nord på Mølleråsen er det mest spektakulære bombekrateret. 12m i diameter, dypt og kjegleformet. Ref. 28022- 40890 I grusryggen vest for Mølleråsen, Kyststien passerer rett ved. 12 m i diameter og gryteformet. Ref. 27965-40890 Det største av bombekraterne, ca. 20 m i diameter og 1 m dypt, ofte fylt av vann. Ligger ca. 50 m fra stien til Lindbau. En stor bombesplint ble funnet like ved, oppbevares av Kambo Vel.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

Svartås i Gashus-skogen, Mossemarka 3/1974	 Foto: Moss Byleksikon, Vera Bromander Foto: Erik Fundingsrud	Våpenhula i Mossemarka ligger ved østkanten av Svartås i Gashus-skogen i Mossemarka. Våpen og annet utstyr til MILORG ble i 1944-45 sluppet ned i fallskjerm over Mosseavsnittet. Den 28. desember 1944 ble materiell sluppet på Høyemyr i Spydeberg. Noen uker senere ble utstyret kjørt til Gashus gård av MILORG-jegere. Far og sønn Ellingsen på Gashus fraktet så materiellet med to hester og sleder til hula i Svartås. Her var MILORG-mannskaper klare til å lagre utstyret. Hula ble kamuflert og var usynlig for tilfeldige skigåere i området. I dag har Våpenhula en minneplakett.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Kjellandvik, Jeløy.	 Foto: Lennart Pettersen	Hule anvendt som våpenlager av HS/D.11/A.112/O.1121.2 Jeløygruppen. Det var denne gruppen som var tildelt overtagelse, evt. ved angrep og kamp, og deretter sikring av Foscott-målet Jeløy Radio.	Bevares på bakgrunn av historisk betydning. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.

Jeløy sjøkabelhus, Tronvik 1/2844		Byggeår 1930. Huset ble benyttet til inntak for sjøkablene over Oslofjorden, Jeløy-Horten. Begge kablene er bevart, men huset på Horten siden er revet. Tronvik sjøkabelhus ligger vakkert til og er påbygd med en liten veranda.	Bevares gjennom Telenor Kulturarv bevaringsprogram. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Amtmanns- veien 12, LN-hallen 1/542		Jeløy automatiske telefonsentral. Byggeår 1974. Konstruert av prefabrikerte betongelementer i støpt betong. De første LN-hallene dukket opp mot slutten av 1960-årene. Det ble oppført flere hundre slike fram til 1980-årene. Sentralen ble levert med 2000, 4000 eller 6000 nummer. Jeløy sentral var av typen ARF-102 med 4000 abonnentnummer. Den ble senere utvidet til 5000 nummer.	Bevares gjennom Telenor Kulturarv bevaringsprogram. Anlegget bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570) med bestemmelser vernekategori 2.
Gimleveien 11 1/1106		Antatt bygget ca. 1780. Tidligere husmannsplass og smie under Torderød gård. Ble solgt i 1886 fra Chrystiefamilien og ble da omgjort til bolighus. Bygningen består av en laftet tømmerkasse mot vest med et påbygg i bindingsverk mot øst. I 1984 ble uthuset ombygget og bygget sammen med hovedhuset i vinkel mot nord. Mange av de originale bygningselementene er bevart.	Bygningen bevares gjennom hensynsone H570 bevaring av kulturmiljø. Bevares på bakgrunn av alder, autensitet, arkitektoniske- og historiske verdi i tillegg til opplevelsesverdi.
Rødsund bru, brokar 3/1974		Rødsund bru, eller Rødsbrua på folkemunne. Bygd i årene 1863-1865 som del av arbeidet med ny vei fra Våler, Svindal og Indre Østfold til Moss.	Bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø H 570.

		Den første brua lå litt nord for den nye, og ble revet i 1974. Brukarene synes fortsatt tydelig på begge sider av Lødengfjorden som denne armen av Vansjø heter.	
Helgerød-gata 44 1/1276	 Foto: Berit Kolden	Byggeår 1905. Til å være trehus er det uvanlig høyt, tre etasjer, og dertil stor grunnflate. Det har klare sveitsertrekk, takutspring, panel og detaljer. Men det har rene jugendvinduer. Inngangspartiet er dekorert med to utskårede "gallionsfigurer". Bygningen er tatt godt vare på i sin opprinnelige stil og uttrykk. Den representerer en byggeskikk og et miljø på Jeløy ved forrige århundreskifte. Bygningen ligger i Helgerødgata som har stor variasjon i hustyper og stilarter, så bygningen er ikke en del av et helhetlig bomiljø, men er verdt å ta vare på som enkeltobjekt.	Bevaringsverdig på bakgrunn av alder, autensitet og representativitet.
Haveveien 2 2/1155	 Foto: Berit Kolden	Byggeår 1906. Huset ligger tilbaketrukket fra Jernbanegata, tomten avsluttes med en mur i naturstein med et gjerde av smijern på toppen. Huset er i grovpusset mur, med lyse dekor detaljer. Bevares for sine arkitektoniske kvaliteter, i tillegg til at den inngår i et helhetlig miljø med Jernbanebygningen, Haveveien 7 og Thorneløkka.	Bevares gjennom hensynsone bevaring av kulturmiljø (H570).
Underjordisk bunker, Moss sentrum. 2/691		Underjordisk bunker fra andre verdenskrig. Beliggende ved Moss kirke. Fungerte som en underjordisk, bombesikker kommandosentral under andre verdenskrig.	Bevares på bakgrunn av historisk verdi som anlegg fra 2.verdenskrig.

		Den gamle politistasjonen ved Moss kirke ble bygget i 1862 som byens rådhus, og fungerte som byens politistasjon fra 1921 fram til den ble revet i 1968. Bunkeren var bygget i tilknytning til den gamle politistasjonen, og tilgangen til den underjordiske bunkeren var via en trapp fra den gamle politistasjonen. Bunkeren ble funnet i forbindelse med kommunens graving for å legge nye vannrør i 2013. Bunkeren var urørt med et lag store granittsten over. På slutten av 1940 tallet var trappen ned til bunkeren blitt fylt igjen med grus. Moss kommunes kartavdeling skal ha plantegninger over bunkeren.	
Bjerget 31, Brannkanon. 2/557	 Foto: Lennart Pettersen	Moss fikk sitt første brannkorps i 1767. Den eldste brannvakten ble opprettet i 1825 da det ble bygget et brannvakthus på Bjerget. Huset ble kalt "Brannduren" og var et enkelt skur. Brannvakten var utstyrt med en stor 18 pounds alarmkanon, som ble avfyrt med ett skudd hvis det var brann, og med to skudd hvis det var storbrann. Den gamle brannvakta på Bjerget ble revet i 1949. Brannkanonen ble flyttet til Vogts gate i 1876 da det ble bygget ny brannstasjon, men den ble senere flyttet tilbake til Bjerget. I 1890 ble kanonen byttet ut med en mindre kanon, og den gamle store kanonen ble solgt i 1917 og plassert på Skarmyrfjellet. Her sto den til 1956, da den ble flyttet til brannvakta i Vogtsgate. Idag er den gamle brannkanonen plassert på den nye brannstasjonen på Tykkemyr (2004). Kanonen som idag står på den gamle granittplattformen på Bjerget er den mindre kanonen, som ble plassert der i 1890. Denne er en	Bevares på bakgrunn av sin historiske verdi.

		12 punds jernkanon av merket Åker, støpt ved Moss Jernverk i 1839.	
Fredrikshaldske Kongevei.	 Foto: Lennart Pettersen	Kongevei er den gamle betegnelsen for riksveien som lå under kongens forvaltning. Den Fredrikshaldske Kongevei var navnet på veien mellom Oslo (Christiania) og Halden (Fredrikshald). Dateres til 1636. Det finnes også en trase av den Fredrikshaldske Kongevei gjennom Mosseskogen (Askeladden ID 176823). Traseen gjennom Moss by gikk fra arbeiderboligene på Verket, de gamle arbeiderboligene ligger på begge sider av det som engang var hovedveien. Forbi Konventionsgården, over Storebro og Kong Christian Frederiks plass, og følger Kongensgate opp til Vogts gate. Krysser over Vogts gate, opp den lille gatestubben i Welhavensgate, og videre oppover Klostergata (F119) til Klostergata møter Ryggeveien. Vegstrekningen er representativ for en veg fra 1600-tallet som har vært i bruk helt fram til nåtid. Vegen har beholdt linjeføringen fra 1600-tallet, selv om veien har vært utbedret og vedlikeholdt. Den delen av traseen som går gjennom Kongensgate ble utvidet etter bybrannen i 1881. Regulert for bevaring.	Bevaringsverdig på bakgrunn av sin alder, autensitet og historiske verdi.

